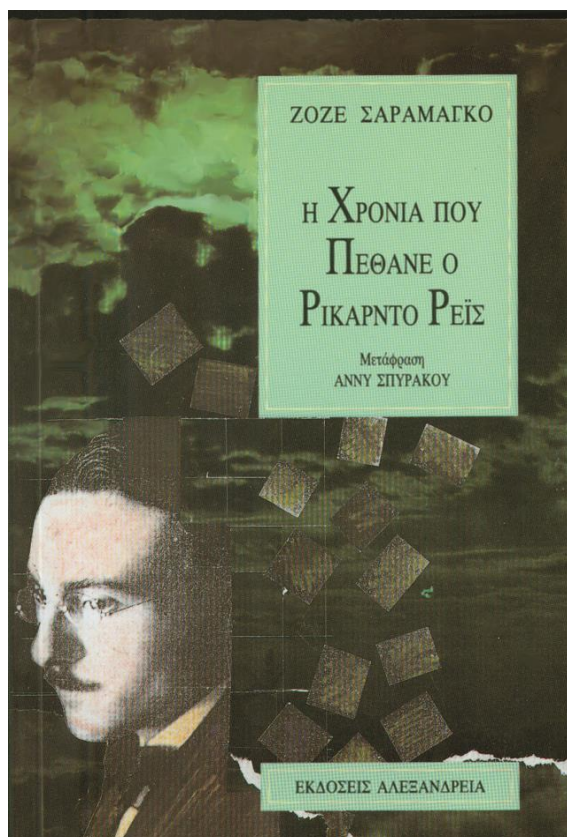

-ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ-

Ζοζέ Σαραμάγκο

Η ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ Ο ΡΙΚΑΡΝΤΟ ΡΕΪΣ

Μετάφραση
Άννυ Σπυράκου

ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ

Γνωρίζαμε μέχρι τώρα πως ο μεγάλος Πορτογάλος ποιητής Φερνάντο Πεσσόα πέθανε το 1935, παίρνοντας μαζί του τους «ετερώνυμους» του: έτσι αποκαλούσε τα φανταστικά πρόσωπα που ο ίδιος είχε πλάσει, με ξεχωριστή βιογραφία και ιδιαίτερο λογοτεχνικό ύφος, ώστε να υπογράφει με το όνομά τους διαφορετικά τμήματα του έργου του.

Όμως ένα από αυτά τα πλάσματα της φαντασίας, ο γιατρός και ποιητής Ρικάρντο Ρείς, φαίνεται να επεβίωσε του δημιουργού του, όπως τουλάχιστον αφηγείται εδώ, με βλάσφημο χιούμορ και στοχαστική διάθεση, ο José Saramago. Επιστρέφοντας από τη Βραζιλία, ο Ρείς περιπλανιέται στην υποβλητική Λισαβόνα του 1936, που κατακλύζεται από τα μηνύματα του ισπανικού εμφύλιου, του φασιστικού θριάμβου και του επικείμενου πολέμου στην Ευρώπη. Ερωτεύεται γυναίκες με σάρκα και οστά, αλλά συναντά επίσης το φάντασμα του Πεσσόα και συνομιλεί μαζί του για την τέχνη της μυθοπλασίας και της ζωής. Σε τέτοιες συνθήκες, όπως λέει ο Saramago, είναι φρόνιμο να διατηρεί κανείς τις αμφιβολίες του για τον πραγματικό κόσμο.

Όλα αυτά μπορεί να μοιάζουν σαν ένα περίτεχνο φιλολογικό παιχνίδι, όμως *Η χρονιά που πέθανε ο Ρικάρντο Ρείς* είναι επίσης ένα μεγάλο, κλασικό μυθιστόρημα με λεπτομέρειες και διαλόγους, με δρόμους, πλατείες, αγάλματα, γείτονες και περαστικούς, με γεύματα, δωμάτια ξενοδοχείου και στρώματα ομίχλης – μια ολόκληρη «πραγματικότητα» χτισμένη με τόση φροντίδα, που το 1936 φαντάζει πιο κοντινό, και σίγουρα πιο στέρεο, από τη δεκαετία του '90. Ο Πεσσόα και ο Ρείς, ο ένας νεκρός κι ο άλλος επινοημένος, ζουν ήδη πάνω από μισό αιώνα κι ακόμη και τα φαντάσματά τους φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη πυκνότητα από τον κόσμο που μας περιβάλλει.

«... Ο ήρωας και μέσα από αυτόν ο Saramago αναρωτιέται τελικά το ίδιο πράγμα με τον Άμλετ, στον πιο διάσημο μονόλογο τού παγκοσμίου θεάτρου. Το αιώνιο ερώτημα, όχι της ζωής ή της άρνησής της αλλά της ζωής σαν ποιότητα, στάση κι επιλογή.

Στο τέλος του βιβλίου η αποχώρηση του Ρικάρντο Ρέις μοιάζει περισσότερο, όχι παραίτηση, μα σαν αδυναμία ν' απαντήσει σ' αυτό το πανάρχαιο ερώτημα. Η πορεία μέχρι εκεί ξετυλίγεται σαν ένα tango του Astor Piazzola, αργό, μοναχικό και βασανισμένο, βουτηγμένη σ' ένα κλίμα που, καλύτερα από κάθε άλλο τρόπο, εκφράζουν κάποιοι στίχοι του Pessoa που ενσωματώνονται στο κείμενο: “Μονάχα μια αόριστη θλίψη απερίσκεπτη κοντοστέκεται μπρος στη θύρα της ψυχής μου, κι αφού λιγάκι με θωρήσει φεύγει χαμογελώντας δίχως λόγο”.»

Ηλίας Κερκεμέζος, Best Seller, Φεβρουάριος 1996

Ο **José de Sousa Saramago** γεννήθηκε το 1922 στο μικρό χωριό Αζινιάγκα της Πορτογαλίας από γονείς φτωχούς ακτήμονες αγρότες, μερικές εκατοντάδες χιλιόμετρα βορειοανατολικά της Λισαβόνας (το «Σαραμάγκο» ήταν παρατσούκλι της οικογένειας ντε Σούζα, από ένα είδος ραφανίδας που έτρωγαν οι φτωχοί, και γράφτηκε στη ληξιαρχική πράξη γεννήσεως). Πέρασε τα σχολικά του χρόνια στη Λισαβόνα, όπου, όμως, παρά την έφεσή του στα γράμματα, αναγκάστηκε να αφήσει το γυμνάσιο για μια τεχνική σχολή που τον βοήθησε να βρει δουλειά σαν μηχανικός αυτοκινήτων. Παράλληλα, όσα βράδια παρέμενε ανοιχτή, επισκεπτόταν την Εθνική Βιβλιοθήκη και διάβαζε «χωρίς βοήθεια ή καθοδήγηση, παρά μόνο με την περιέργεια και τη θέληση να μάθω», όπως γράφει στην αυτοβιογραφία του. Εντελώς αυτοδίδακτος, ο Σαραμάγκο εξέδωσε το 1947 το πρώτο του μυθιστόρημα που, μεσούσης της δικτατορίας του Σαλαζάρ, πέρασε απαρατήρητο. Κομμουνιστής με παράνομη πολιτική δράση, εργάστηκε για πολλά χρόνια σε εκδοτικούς οίκους και σε εφημερίδες ως σχολιαστής, ως υπεύθυνος λογοτεχνικών σελίδων και ως βιβλιοκριτικός. Μετά την επανάσταση του 1974 υπήρξε για ένα διάστημα υποδιευθυντής της μεγάλης εφημερίδας της Λισαβόνας *Diários de Notícias*. Έγινε ένας από τους πιο γνωστούς συγγραφείς στη χώρα του χάρη κυρίως στα μυθιστορήματά του. Το 1998 τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ζούσε στα Κανάρια Νησιά, όπου κατέφυγε το 1993, όταν κορυφώθηκε η ρήξη του με την πορτογαλική Εκκλησία με αφορμή το έργο του *Το κατά Ιησούν Ευαγγέλιο*. Πέθανε το 2010 σε ηλικία 87 ετών στο νησί Λανθαρότε, στα Κανάρια Νησιά. Έργα του είναι: *Terra do pecado* (1947), *Os poemas possíveis* (1966), *Provavelmente alegria* (1970), *Deste mundo e do outro* (1971), *A bagagem do viajante* (1973), *As opiniões que o DL teve* (1974), *O ano de 1993* (1975), *Os apontamentos* (1977), *Manual de pintura e caligrafia* (1977), *Objecto quase* (1978), *Poética dos cinco sentidos. O ouvido* (1979), *A noite* (1979), *Levantado do chão* (1980), *Que farei com este livro?* (1980), *Viagem a Portugal* (1981), *Memorial do convento* (1982), *O ano da morte de Ricardo Reis* (1984), *A jangada de pedra* (1986), *A segunda vida de Francisco de Assis* (1987), *História do Cerco de Lisboa* (1989), *O evangelho segundo Jesus Cristo* (1991), *In nómine Dei* (1993), *Ensaio sobre a cegueira* (1995), *Todos os nomes* (1997), *Cadernos de Lanzarote, 1993-1995* (1997), *O conto da ilha desconhecida* (1998), *A caverna* (2000), *A maior flor do mundo* (2001), *Cadernos de Lanzarote, 1996-1997* (2001), *O homem duplicado* (2002), *Ensaio sobre a lucidez* (2004), *Don Giovanni ou O dissoluto absolvido* (2005), *As intermitências da morte* (2005), *Poesía completa* (2005), *As pequenas memórias* (2006), *A viagem do elefante* (2008), *Caim* (2009), *El cuaderno* (2009), *Claraboia* (2011), *El último cuaderno* (2011), *Alabardas, alabardas, Espingardas, espingardas* (2014).